

Міністерство освіти і науки України

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова приймальної комісії

проф. Олександр БІЛОДІНЦЬ

«25» квітня

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
«Сучасна українська мова з основами
культури мовлення»**

ОС бакалавр

*на основі ОС бакалавр, магістр, ОКР спеціаліст з нормативним терміном
навчання 2 р. 10 м.*

Освітня програма Середня освіта (Українська мова і література. Мова і література (англійська))

Освітня програма Середня освіта (Українська мова і література. Мова і література (польська))

Спеціальність 014. 01 Середня освіта (Українська мова і література)
(денна та заочна форми навчання)

Умань – 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Основною метою вступного екзамену з української мови з основами культури мовлення є перевірка знань та вмінь абітурієнтів.

Вступник повинен **знати**:

- особливості звукової будови мови;
- лексикологію та фразеологію української мови;
- граматичну систему української мови;
- лексико-семантичні розряди (групи) і структурно-семантичні типи лексичних та граматичних одиниць;
- диференційні ознаки різних типів мовних одиниць;
- правила української орфографії та пунктуації;
- комунікативно-риторичні якості мовлення;
- поняття про мовний і мовленнєвий етикет;
- орфоепічні, граматичні, лексичні норми української літературної мови;
- стилі мовлення, їх особливості;
- стилістичні ресурси мови;

Вступник повинен **уміти**:

- аналізувати мовні звуки, систематизувати їх;
- визначати та аналізувати чергування;
- визначати частини мови, встановлювати їх граматичні ознаки та синтаксичну роль;
- аналізувати синтаксичні одиниці – словосполучення, речення;
- виконувати синтаксичний розбір простого речення;
- виконувати синтаксичний розбір складного речення;
- обґрунтовувати різні типи орфограм та пунктограм;
- володіти комунікативно-риторичними якостями мовлення, мовленнєвими етикетом;
- використовувати засоби досягнення правильності, точності, чистоти, виразності, доречності, різноманітності та багатства українського мовлення;
- дотримуватися в усному й писемному мовленні орфоепічних, граматичних, лексичних норм української літературної мови відповідно до умов спілкування;
- диференціювати мовні помилки і виправляти їх, редагувати тексти;
- давати стилістичну оцінку мовних засобів, використаних у власних текстах із заданою метою;
- застосовувати формули мовного етикету у різноманітних ситуаціях спілкування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ знань і вмінь абітурієнтів

<i>Рівень</i>		<i>Бали</i>	<i>Характеристика усних відповідей</i>
Не склав		0 – 99	Вступник називає деякі поняття з української мови, за допомогою екзаменатора визначає поодинокі ознаки мовних одиниць. З української літератури називає деяких письменників та поетів.
Склав	Початковий	100	Вступник виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; неправильно відповідає на запитання; допускає грубі порушення норми літературної мови.
		101 – 109	Вступник виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; непослідовно і невпевнено відповідає на запитання; допускає грубі порушення норми літературної мови.
		110 – 119	Вступник виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; непослідовно і невпевнено відповідає на запитання; допускає порушення норми літературної мови.
	Середній	120 – 129	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає значні помилки в мовленнєвому оформленні.
	Середній	130 – 139	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні.
		140 – 149	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні. Вступник частково розкриває питання при допомозі викладача.
Достатній	150 – 159	Вступник виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Вступник уміє зіставляти та	

			узагальнювати засвоєний матеріал.
		160 – 169	Вступник виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Вступник уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки.
		170 – 179	Вступник виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Вступник уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки, виявляє частково евристичний інтерес.
	Високий	180 – 189	Вступник ґрунтовно і повно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціально-педагогічних явищ, наводить приклади соціально-педагогічних досліджень.
		190 – 199	Вступник ґрунтовно і повно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціально-педагогічних явищ, наводить приклади соціально-педагогічних досліджень та з власного соціально-педагогічного досвіду.
		200	Вступник ґрунтовно, повно та послідовно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціально-педагогічних явищ, наводить приклади соціально-педагогічних досліджень та з власного соціально-педагогічного досвіду.

СТРУКТУРА ОЦІНКИ ТА ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ

Питання екзаменаційного білета оцінюється за шкалою від 0 до 200 балів. Загальна оцінка за вступне випробування визначається як середнє арифметичне оцінок за кожне питання поділене на кількість питань екзаменаційного білету.

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Звуки мови. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінки і глухі. Подовжені звуки. Букви й інші графічні засоби. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв.

Звукове значення букв я, ю, є, ї, щ та буквосполучень дз, дж.

Склад. Наголос. Ненаголошені голосні, їх вимова і позначення на письмі. Вимова приголосних звуків та позначення їх на письмі.

Уподібнення приголосних звуків.

Вимова і написання ненаголошених голосних у суфіксах. Вимова і написання префіксів з- (зі-, с-), роз-, без-, пре-, при-, прі-.

Спрощення у групах приголосних.

Орфограма. Орфографічні помилки.

Правила вживання апострофа. Правила написання м'якого знака.

Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків.

Правопис складних і складноскорочених слів. Написання слів разом, окремо, через дефіс.

Правила написання великої літери.

Написання слів іншомовного походження.

БУДОВА СЛОВА. СЛОВОТВІР

Спільнокореневі слова і форми слова. Основа слова і закінчення змінних слів. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення.

Основні способи словотворення в українській мові. Зміни приголосних при творенні слів.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ФРАЗЕОЛОГІЯ

Поняття про лексику. Лексичне значення слова.

Однозначні і багатозначні слова.

Пряме і переносне значення слів.

Синоніми, антоніми, омоніми, пароніми.

Загальноживані слова. Діалектні та професійні слова. Запозичені слова.

Застарілі слова. Неологізми.

Поняття про фразеологізми. Фразеологізми у ролі членів речення.

МОРФОЛОГІЯ

Поняття про самостійні та службові частини мови.

ІМЕННИК як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль.

Назви істот і неістот. Загальні і власні назви. Рід, число, відмінки іменників. Типи відмін іменників. Незмінні іменники. Способи творення іменників. Правопис відмінкових закінчень іменників. Правопис найуживаніших суфіксів. Велика буква у власних назвах.

ПРИКМЕТНИК як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль.

Якісні, відносні та присвійні прикметники. Повні і короткі форми прикметників. Ступені порівняння прикметників, їх утворення. Відмінювання прикметників. Способи творення прикметників.

ЧИСЛІВНИК як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробових та збірних) і порядкові.

Числівники прості і складні.

Вимінювання кількісних і порядкових числівників. Правопис числівників.

ЗАЙМЕННИК як частина мови, загальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль, розряди займенників. Відмінювання займенників. Правопис займенників.

ДІЄСЛОВО як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль. Неозначена форма дієслова. Види дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Часи дієслів. Дієслова I і II дієвідмін. Особа і число (у теперішньому і майбутньому часі). Безособові дієслова. Способи творення дієслів. Правопис дієслів.

ДІЄПРИКМЕТНИК як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль. Активні і пасивні дієприкметники, їх творення. Відмінювання дієприкметників. Правопис дієприкметників. Дієприкметниковий зворот.

Безособові дієслівні форми на -но, -то.

ДІЄПРИСЛІВНИК як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль. Дієприслівники недоконаного і доконаного виду, їх творення. Правопис дієприслівників. Дієприслівниковий зворот.

ПРИСЛІВНИК як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль. Ступені порівняння прислівників. Способи їх творення. Правопис прислівників.

ПРИЙМЕННИК як службова частина мови. Непохідні і похідні прийменники. Правопис прийменників разом, окремо і через дефіс.

СПОЛУЧНИК як службова частина мови. Сполучники сурядності й підрядності. Правопис сполучників разом, через дефіс та окремо.

ЧАСТКА як службова частина мови. Формотворчі, заперечні та модальні частки. Правопис часток.

ВИГУК як частина мови. Творення вигуків. Групи вигуків за значенням. Правопис вигуків. Звуконаслідуванні слова.

СИНТАКСИС І ПУНКТУАЦІЯ

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ. Будова і типи словосполучень за способом вираження головного слова.

ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ. Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення.

Члени речення (підмет, присудок; присудок простий і складений; додаток простий і складений; додаток, означення, обставини) і способи їх вираження.

Прикладка як різновид означення.

Порівняльний зворот.

Розділові знаки в кінці речення.

Тире між підметом і присудком.

Розділові знаки при прикладках і порівняльних зворотах.

Речення двоскладні і односкладні. Різновиди односкладних речень.

Повні і неповні речення. Тире в неповних реченнях.

Однорідні члени речення. Узагальнююче слово при однорідних членах речення. Розділові знаки при однорідних членах речення. Однорідні й неоднорідні означення.

Звертання і вставні слова (словосполучення, речення). Розділові знаки при них. Відокремлені другорядні члени речення (у тому числі уточнювальні). Розділові знаки при відокремлених членах.

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ, його типи. Складносурядне речення.

Складнопідрядне речення із сполучниками і сполучними словами. Основні види підрядних речень. Складне речення з кількома підрядниками.

Розділові знаки в складносурядному і складнопідрядному реченнях.

Безсполучникове складне речення. Розділові знаки в безсполучниковому реченні.

Складне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку. Розділові знаки в ньому.

Пряма і непряма мова. Цитата. Діалог.

Розділові знаки при прямій мові, цитаті, діалозі.

ОСНОВИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Комунікативно-риторичні якості мовлення (правильність, точність, логічність, багатство (різноманітність), доречність, чистота, виразність, милозвучність).

Орфоепічні норми. Правила вимови голосних (наголошених і ненаголошених) в українській мові. Правила вимови приголосних звуків, груп приголосних в українській мові. Засоби милозвучності української мови. Основні випадки чергування *у – в, і – й*.

Лексичні норми. Особливості вживання багатозначних слів у різних мовних стилях. Омоніми. Правила використання їх у різних функціональних стилях. Синоніми і правила вживання їх у різних функціональних стилях. Антоніми і вживання їх у різних функціональних стилях. Пароніми і особливості їх уживання. Лексичні запозичення з інших мов і правила

використання іншомовних слів. Діалектна і розмовна лексика та особливості вживання її у різних мовних стилях. Професійна і термінологічна лексика у різних функціональних стилях. Нейтральна й емоційно забарвлена лексика і використання її у різних функціональних стилях. Особливості вживання фразеологізмів у різних мовних стилях.

Морфологічні норми. Визначення роду в незмінюваних іменниках. Закінчення -а(-я), -у(-ю) іменників другої відміни чоловічого роду у формі родового відмінка однини. Форми іменників іменників другої відміни чоловічого роду у формі давального відмінка однини. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові. Ступені порівняння якісних прикметників. Уживання в різних функціональних стилях. Відмінювання кількісних числівників. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання. Особливості поєднання числівників з іменниками. Займенники та особливості їх уживання в різних стилях. Форми дієслова у різних функціональних стилях мови. Особливості вживання дієприкметникового звороту. Особливості вживання активних дієприкметників теперішнього часу.

Синтаксичні норми. Уживання прийменникових конструкцій в українській мові прийменників. Синонімія сполучників. Речення з однорідними членами у різних функціональних стилях. Основні правила координації (узгодження) підмета з присудком. Пряма мова і заміна її непрямою.

Мовленнєвий етикет. Загальні правила мовленнєвого етикету. Культура побутового мовлення. Етичні й естетичні засоби мовлення. Особливості етичного спілкування. Формули мовного етикету (знайомство, звертання, вітання, прощання, подяка, співчуття, відмова, комплімент тощо).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

1. Дудик П. С. Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: підручник. Київ, 2010. 384 с.
2. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ, 2010. 328 с.
3. Сучасна українська літературна мова: Підручник. За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ, 2002. 439 с.
4. Сучасна українська літературна мова: Підручник. За ред. М. Я. Плющ. 7-ме вид., стер. Київ, 2009. 430 с.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

ОСНОВИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

1. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти / Олександр Авраменко. К.: Грамота, 2019. 208 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н.Д.Бабич. Львів : Світ, 2003. 431 с.
3. Глазова О. П. Рідна мова : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. П. Глазова, Ю. Б. Кузнецов ; наук. ред. І. Вихованець. К. : Зодіак-ЕКО, 2010. 224 с.
4. Гриценко Т.Б. Українська мова та культура мовлення: Навчальний посібник. Київ: ЦНЛ, 2005. 533 с.
5. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення : навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп. Харків : «ОВС», 2002. 144 с.
6. Єрмоленко С. Я., Сичов В. Т. Українська мова: Підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (академічний рівень). К.: Грамота, 2010. 304 с.
7. Єрмоленко С. Я., Сичов В. Т. Українська мова: Підруч. для 9-го кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: Грамота, 2009. 304 с.
8. Заболотний О. В. Рідна мова : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. В. Заболотний. К. : Генеза, 2008. 240 с.
9. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Ліра, 2006. 240 с.
10. Козачук Г. О. Українська мова: Практикум: Навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Вища шк., 2008. 414 с.
11. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ, 2007. 360 с.
12. Микитюк О.Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки: Навчальний посібник. 2-ге вид, зі змінами та доп. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 236 с.
13. Олійник О. Б. Культура мовлення: навч. посібник. Київ : Кондор, 2008. 296 с.

14. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 184 с.
15. Плющ М. Я. Системна організація граматичної будови української мови. Таблиці. Схеми: навчальний посібник / М. Я. Плющ, О. Ю. Грипас. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 256 с.
16. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: СПОЛОМ, 2001. 224 с.
17. Рідна мова: Підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. І. Пентилюк, І. В. Гайдаєнко, А. І. Ляшкевич, С. А. Омельчук. За редак. М. І. Пентилюк. К.: Освіта, 2006. 272 с.
18. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
19. Тележкіна О.О. Основи культури мовлення: навч. посібник. Харків: Видавництво НФаУ, 2013. 88 с.
20. Тихоша В. І., Плющ Я. М., Караман С. О. Рідна мова : Підруч. для 10 кл. гімназій, ліцеїв та шк.. з поглиб. вивч. укр.. мови. 2-ге вид. К.: Освіта, 2006. 352 с.
21. Український правопис / Нац. акад. наук України ; ред. Є. І. Мазніченко, В. Є. Македон, С. В. Шарабанова. Київ : Наукова думка, 2019. 390 с.
22. Український правопис. К.: Наук. думка, 2003. 236 с.
23. Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2003. 640 с.

Програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри української мови та методики її навчання протокол №13 від 11 квітня 2024 р.

Голова фахової атестаційної комісії

Інна КОЛОМІЄЦЬ

Завідувач кафедри

Валентина РОЗГОН

**ЗГІДНО
З ОРИГІНАЛОМ**